

Funkcia umenia

Funkcie umenia : Také vzťahy umenia, umeleckého diela k recipientovi a k sociálnej skupine, v ktorých umenie spôsobuje zmeny v psychike ľudí. Umenie (umelecké dielo) môže plniť rôznorodé funkcie : agitačnú, ekologickú, ekonomickú, expresívnu, funkciu zrkadla, funkciu sebavyjadrenia, hernú, humanizačnú, ideologickú, integračnú, katarktickú, kompenzačnú, komunikačnú, kultúrnu, magickú, mobilizačnú, morálnu, mytologickú, náboženskú, oslavnú, osvetovú, poznávaciu, propagačnú, provokačnú, reklamnú, relaxačnú, reprezentačnú, sebahodnotiacu, stabilizačnú, transcendentnú, tvorivú, úžitkovú, vzdelávaciu, zábavnú, zážitkovú a mnoho ďalších. Niekedy sa funkcie umenia členia do skupín : estetické funkcie, výchovné funkcie, ekonomické funkcie, sociálne funkcie, psychické funkcie.¹

Některé funkce umění jsou vždy přítomné, mají relativní samostatnost a nelze je navzájem na sebe převádět. To jsou funkce hlavní (např. funkce seberealizace, sebevýjádření, funkce poznávací, hodnotící atd.), jiné funkce se objevují pouze v určitých situacích a vystupují v roli satelitů. Příkladem takovýchto vedlejších funkcí jsou funkce terapeutická (léčebná), erotická, reklamní, signalizační, dokumentární atd.²

Psychoterapia umením

Liečebná funkcia umenia sa využíva práve v mladej disciplíne nazývanej psychoterapia umením. Človek si možno ani neuvedomuje, že terapiu rôznymi druhmi umenia praktizuje vo svojom každodennom živote. Napríklad pri začítaní sa do knihy, kedy zabudne na okolité dianie alebo pri počúvaní svojej obľúbenej hudby. O tom, že umenie má blahodárne účinky na ľudskú dušu, vedel už Aristoteles, keď ako prvý definoval katarziu. Podľa neho je katarzia očistenie sa, najmä od negatívnych citov, ku ktorému dochádza prostredníctvom prežívania deja umeleckého diela. Prežité emócie očistia dušu od napätia a afektov, ktoré sa v nej nahromadili a z katarzie vychádza človek aspoň dočasne morálne lepší.

Toto všetko sa však týka pasívnej formy liečby umením, kedy na seba nechávame pôsobiť umelecké diela rozličného druhu. Aktívna forma je samotná tvorivá činnosť, pričom je

¹ MISTRÍK, Erich. *Estetický slovník*. PhDr. Milan Štefanko – IRIS, 2007, str. 82, 83.

² KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. Grada Publishing, 2008, str. 21.

dôležité poznamenať, že arteterapia, ako sa psychoterapia umením často nazýva, sa nesnaží o esteticky uspokojivé výsledky. Dôležitý je teda priebeh samotnej terapie a nie výsledné „umelecké dielo“. Tým sa terapia umením líši od rôznych umeleckých krúžkov či hodín výtvarnej výchovy vyučovanej na školách. V širšom zmysle chápeme arteterapiu ako liečbu umením a to nielen výtvarným, ale aj hudbou, literatúrou, divadlom či tancom. Arteterapia, keď sa pod ňou rozumie terapia výtvarným umením, zahŕňa kreslenie, maľovanie, výrobu koláží, modelovanie z hliny a podobne. Medzi obľúbené metódy patria tematické kresby, ako je autoportrét, vzťahy v rodine, spomienky z detstva, najhorší zážitok atď.. Témy sa najčastejšie týkajú osoby klienta, jeho vzťahu k sebe samému a k okoliu. Omylom, ktorý sa spája s arteterapiou je, že terapeut je povinný a schopný interpretovať dielo pacienta. Ľudia si zamieňajú túto terapiu s bežnou psychoterapiou, kedy sú tvorené diela ako doplnok analýzy psychického profilu. V takom prípade však nie je dôležitý proces vzniku diela, ako je tomu v arteterapii, ale samotné dielo. Interpretácia diel síce k arteterapii patrí, no nie je jej cieľom a ani povinnosťou terapeuta, keďže ide o veľmi náročný proces, ktorý si vyžaduje veľké skúsenosti, dokonalú znalosť symboliky a významu farieb a predovšetkým silne rozvinutú intuíciu a empatiu. Muzikoterapia, čiže liečba hudbou, sa využíva hlavne u detí. Prvým nástrojom dieťaťa je jeho vlastné telo, pomocou ktorého reaguje na hudbu. Tlieskaním, lúskaním prstami alebo dupaním nohami sa doprevádzajú rôzne riekanky a jednoduché piesne. Je to veľmi dobrá príprava na hru na nástroji. Pri muzikoterapii sa využívajú ľahko ovládateľné hudobné nástroje ako triangel, bubon, tamburína, činely a odporúčajú sa používať aj nástroje, ktoré sú pre našu kultúru neznáme. Patria sem rôzne hrkálky, bubienky a klepadlá. V rámci terapie literatúrou, tzv. biblioterapie, sa pracuje s „hotovou“ literárnou tvorbou, ako aj s vlastnou tvorbou. Aplikuje sa u dospelých ľudí, schopných reflektovať svoje prežívanie. Využíva sa tu práca s románom, poviedkou, komiksom, písanie denníku, listov, básní atď.. Dramaterapia, čiže liečba pomocou divadla, využíva prostriedky ako mimické a rečové cvičenia, rozprávanie príbehov, hru v roli, prácu s textom a najmä improvizáciu. Forma a obsah terapie sú založené na témach, ktoré sa počas improvizácií objavujú spontánne. Liečba tancom a pohybom, alebo aj choreoterapia, vychádza z toho, že tanec je aktivita nielen fyzická ale aj psychická. Vytancovať môžeme svoju radosť, smútok alebo nahromadenú agresívnu energiu. Vďaka tanečnému výrazu môže pacient nájsť uspokojenie, pocit uvoľnenia a očisty.

Psychoterapia umením sa stáva čoraz obľúbenejšou, pretože aj ľudí, ktorí sa potrebujú liečiť stále pribúda. Pomáha najmä pri chorobách, ktoré sú dôsledkom stresu a nervového vypätia, zmierňuje depresiu, úzkosť a paniku, pomáha zvýšiť sebavedomie. Je vhodná pri prekonávaní

tráum a zvládání ich následkov. Pri závažných poruchách môže byť doplnkovou liečbou a niekedy slúži ako jediný možný komunikačný prostriedok s pacientom. Arteterapii sa však nemusia venovať len jedinci so zdravotnými problémami, ale môže byť aj príjemnou voľnočasovou aktivitou a v takom prípade sa používa termín artefietika. Zamiera sa na sebapoznanie a rozvoj kreativity.

Tvorba a tvorivosť patria medzi základné črty ľudskej osobnosti, no priznajme si, že v tejto hektickej dobe sú často zanedbávané a nekladie sa im dostatočná pozornosť. Umenie nám otvára túžbu po vedení, duchovnu, prebúdza fantáziu, uvedomenie si a rozvoj vlastnej jedinečnosti.

POUŽITÁ LITERATÚRA

MISTRÍK, Erich. *Estetický slovník*. PhDr. Milan Štefanko – IRIS, 2007.

KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. Grada Publishing, 2008.

ŠICKOVÁ – FABRICI, Jaroslava. *Základy arteterapie*. Portál, 2002.

ARISTOTELES. *Poetika*. Svoboda, 1996.

http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon